

Шипуліна Юлія Сергіївна,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та УІД,
заступник декана факультету економіки і менеджменту
з інформаційних та медіа технологій Сумського державного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-СПРИЯТЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті викладено результати порівняльного аналізу інноваційної активності України і країн світу, визначено позиції України за показниками здатності до створення і впровадження інновацій, а також їх результативності. Виконано аналіз фактичного стану й проблем забезпечення ефективності методів регулювання і стимулювання інноваційної діяльності на рівні держави та окремого підприємства. Запропоновано авторське визначення поняття інноваційно-сприятливого середовища, визначено його елементи, окреслено коло методів його формування, розроблено схему їх узгодженої взаємодії.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна активність України, інноваційно-сприятливе середовище, державне регулювання і стимулювання, інноваційна культура, стимулювання інноваційної діяльності підприємства.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах перманентних змін зовнішнього середовища, які постійно прискорюються, одним із найбільш ефективних шляхів розвитку як окремих організацій (підприємств та установ), так і національних економік є інноваційний. Опора на інновації дозволяє не лише забезпечити відповідність внутрішніх умов розвитку зовнішнім (адаптуватися до змін умов господарювання), але й провокувати (програмувати) ці зміни у вигідному для суб'єкта господарювання напрямі, наприклад, задавати певні стандарти характеристик продукції, технологій її виготовлення та споживання тощо. Зокрема, жорсткі стандарти на шумові, екологічні, економічні та ін. характеристики авіадвигунів, упровадження яких лобюється компаніями-лідерами в цій галузі, формує бар'єри для входження на ринок їх конкурентів. У цих умовах інноваційно-сприятливе середовище як на національному рівні, так і на рівні окремого підприємства є важливою конкурентною перевагою, оскільки орієнтує всі сторони їх діяльності на безперервне створення і комерціалізацію інновацій, що, у свою чергу, дозволяє ефективніше, ніж конкуренти, задовольнити фактичні і латентні запити споживачів, сформувати та освоїти нові ринки чи їх сегменти тощо. Виходячи з цього, актуалізується проблема розроблення ефективного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища підприємства чи установи. Особливо актуальною ця проблема є для промислових підприємств, оскільки саме промисловість впливає на темпи і напрями розвитку НТП практично у всіх сферах суспільного виробництва і людської діяльності взагалі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування інноваційно-сприятливого середовища в Україні досліджувалися у працях багатьох науковців. Зокрема, питанням державного й регіонального регулювання та стимулювання інноваційної діяльності присвячені праці [2-5; 14; 22-25] та ін. Проблема створення передумов активізації інноваційної діяльності на рівні підприємств та установ висвітлена у працях [9; 12; 15; 16; 19; 21; 27] тощо. Проте питання визначення поняття «інноваційно-сприятливе середовище», його структури та елементів системно і у

явному вигляді практично не розглядалися. Це не дозволяє формувати науково обгрунтовані механізми управління його формуванням.

Метою статті є системний аналіз організаційно-економічних передумов та наукове обгрунтування підходів до вдосконалення теоретико-методичних засад формування інноваційно-сприятливого середовища на промислових підприємствах.

Викладення основного матеріалу. Аналіз організаційно-економічних передумов формування інноваційно-сприятливого середовища автором проводився в такій послідовності:

1. Аналіз інноваційної активності України порівняно з країнами ЄС.
2. Визначення місця України у світі за даними глобального інноваційного індексу, індексами конкурентоспроможності та здатності до інновацій.
3. Аналіз сприятливості умов для створення і впровадження інновацій (на рівні країни, на рівні підприємства).
4. Аналіз наявних напрацювань щодо методологічного і теоретико-методичного формування інноваційно-сприятливого середовища. Уточнення поняття інноваційно-сприятливого середовища та визначення його основних елементів.

Розглянемо детально результати аналізу у викладеній послідовності.

1. Аналіз інноваційної активності України порівняно з країнами ЄС. Спираючись на дані [31], автором виділено групи, що характеризують інноваційну активність країн ЄС (табл. 1). Найвищий рівень інноваційної активності у 2010 році мала Німеччина (79,3%), найнижчий – Болгарія (27,1%). Як бачимо з табл. 1, Україну можна порівняти тільки умовно з країнами групи 5, інноваційна активність яких є низькою (менше 30%). Динаміка частки інноваційно-активних промислових підприємств останніми роками хоча і є позитивною [20] (17,4% у 2012 році проти 13% у 2008 році), однак її темпи є досить повільними.

Таблиця 1 – Групи країн ЄС, виділені за рівнем інноваційної активності

Група 1 – рівень інноваційної активності високий (більше 75%)	Німеччина
Група 2 – рівень інноваційної активності вищий за середній по ЄС (60-75%)	Люксембург, Ісландія, Бельгія, Португалія
Група 3 – рівень інноваційної активності середній по ЄС (45-59,9%)	Швеція, Естонія, Нідерланди, Австрія, Італія, Фінляндія, Данія, Франція, Чеська республіка, Словенія, Кіпр
Група 4 – рівень інноваційної активності нижчий за середній по ЄС (30-44,9%)	Великобританія, Норвегія, Хорватія, Мальта, Іспанія, Словачія, Литва, Венгрія, Румунія
Група 5 – рівень інноваційної активності низький (менше 30%)	Латвія, Польща, Болгарія

Питома вага виконаних науково-технічних робіт у ВВП в Україні за період з 2006 р. по 2011 р. зменшилася з 1 до 0,8% [2; 3], а у 2012 р. становила 0,29% [20]. Для порівняння: Румунія – 0,47%; Болгарія, Латвія – 0,6%; Польща – 0,74%; Франція – 2,26%; ФРН – 2,82%; Швеція – 3,42%; Фінляндія – 3,87% [33]. Якщо порівнювати Україну з колишніми республіками СРСР, то станом на 2011 р. Україна знаходилася на другому місці за Російською Федерацією (1,2%), на третьому місці – Білорусь (0,7%), четвертою є Молдова (0,4%), інші ж країни значно відстають (0,1-0,2%) [17; 18].

2. *Визначення місця України у світі за даними глобального інноваційного індексу, індексами конкурентоспроможності та здатності до інновацій.* Місце України у світі за даними глобального інноваційного індексу та його окремими складовими [34; 35] відображено в табл. 2.

Таблиця 2 – Позичії України за показниками глобального інноваційного індексу 2012-2013 рр., (побудовано за даними [34; 35])

Назва індексів та їх складових	Місце у світовому рейтингу (зі 144 країн)
Глобальний інноваційний індекс	71
1. Вхідні інноваційні індекси (витратні)	83
1.1. Інститути	105
- політичне середовище	99
- нормативно-правове середовище	90
- умови для бізнесу	127
1.2. Людський капітал	44
- освіта	64
- вища освіта	42
- дослідження та розробки	46
1.3. Інфраструктура	91
- інформаційні та комунікаційні технології	79
- загальна інфраструктура	93
- екологічна стабільність	118
1.4. Досконалість ринку	82
- інвестиції	75
- торгівля та конкуренція	73
1.5. Розвиток бізнесу	79
- працівники розумової праці	78
- інноваційні зв'язки	72
- поглинання знань	85
2. Вихідні інноваційні індекси (результатні)	58
2.1. Знання, технології і винаходи	45
- створення знань	17
- застосування знань	73
- експорт та зайнятість	89
2.2. Творчі результати та добробут	81
- творчі результати	97
- внесок у суспільний добробут	79
- Інтернет-творчість	45

У 2012 р., порівняно з попереднім роком, Україна покращила свій результат на 9 позицій та зайняла 73-тє місце у світовому рейтингу. Це обумовлено позитивною динамікою за складовими: інфраструктури (на 6-й позиції), рівнем розвитку бізнесу (на 12-й позиції), макроекономічної стабільності (на 22-й позиції). При цьому згідно з критеріями Всесвітнього економічного форуму у 2012 р. Україна завершила перехід на другу стадію економічного розвитку.

Як видно з табл. 2, Україна займає достатньо пристойні позиції лише за показниками людського капіталу (44) та рівнем знань, технологій і винаходів (45), особливо за складовою створення знань (17).

Необхідно зазначити, що за останні 2-3 роки спостерігаються тенденції до посилення позицій провідних вітчизняних ВНЗ у світових рейтингах, зокрема, *Webometrix* [36]. Досить пристойними є позиції України за якістю освіти (25-те місце у світі) [26]. Проте, за даними [1], Україна займає 46-ту позицію у світі за публікаціями наукових праць співробітників університетів і останнє за ступенем впливу отриманих результатів на розвиток економіки. За результатами розрахунку Індексу розвитку людського потенціалу Україна займає 78-ме місце у світі із 186 позицій та належить до категорії «країн із високим рівнем потенціалу». Однак українські показники Індексу розвитку людського потенціалу найгірші у Європі. Єдиний виняток – це Молдова, яка займає 111-ту позицію [32]. Найгірші позиції України за показниками, наведеними в табл. 2, що характеризують середовище інноваційної діяльності – інститути (105). Особливо несприятливими для інноваційної діяльності є умови для ведення бізнесу (127), екологічна нестабільність (118) та політична ситуація в країні (99). У другій половині світового рейтингу Україна знаходиться за показниками досконалості ринку (82) та розвитку бізнесу (79).

Результати виконаного аналізу свідчать, що Україна має низькі позиції за показниками інноваційної діяльності та її результативності. Це підтверджується і даними Інституту розвитку менеджменту швейцарської бізнес-школи (IMD), згідно з якими у 2013 р. Україна займає 49-те місце із 60 країн світу [37]. І хоча Україна піднялася з 56 місця у 2012 р. на 49 у 2013 р., однак здатність національної економіки створювати й підтримувати середовище, у якому виникає конкурентоспроможний бізнес, є ще дуже низькою.

3. *Аналіз сприятливості умов для створення і впровадження інновацій (на рівні країни, на рівні підприємства)*. Як впливає з результатів попереднього етапу аналізу, сприятливість інноваційного середовища в Україні на державному і ринковому рівнях є низькою.

У праці [7] систематизовано фактори, що стримують інноваційну діяльність підприємств. Авторська інтерпретація цієї систематизації подана з погляду їх впливу на успіх інноваційної діяльності в табл. 3.

Таблиця 3 – **Фактори успіху інноваційної діяльності**,
(побудовано автором на основі [7])

Рівень значущості факторів	Суб'єктивні (контрольовані) фактори		Об'єктивні (неконтрольовані) фактори
Перший	Грошові ресурси	Людські ресурси	Часові ресурси
Другий	–	–	Відповідність інновацій ринку
	–	–	Державна підтримка

З табл. 3 бачимо, що найважливішими факторами (факторами першого рівня), які контролюються організацією-інноватором (підприємством чи установою), є фінансове забезпечення та людські ресурси. За ними йдуть неконтрольовані фактори першого й другого рівнів. Це свідчить, що успіх інноваційної діяльності залежить насамперед від самого підприємства, що створює і впроваджує інновації (його власників, менеджерів, фахівців, робітників тощо).

На переконання автора (і з урахуванням поглядів інших науковців, зокрема, [6; 11]) фактор відповідності інновацій ринку також необхідно віднести до контрольованих факторів (хоча б частково контрольованих), оскільки ретельний аналіз і врахування в розроблюваній інноваційній продукції інтересів споживачів та інших суб'єктів інноваційного процесу дозволяє мінімізувати ризик неприйняття інновації ринком, забезпечити її максимальну відповідність ринку.

У праці [6] виділено 14 факторів, що стримують інноваційну діяльність в Україні (зазначені в порядку зниження впливу відповідно до [7]): *нестача власних коштів*, недостатня фінансова підтримка держави, великий рівень витрат на нововведення, високий ризик, недосконалість законодавчої бази, великий термін окупності нововведень, відсутність фінансових коштів у замовника, низький рівень платоспроможного попиту на продукцію, *нестача інформації про нові технології*, *відсутність можливостей до кооперації з іншими виробниками і науковими організаціями*, *нестача інформації про ринки збуту*, *недостатня кількість кваліфікованого персоналу*, відсутність попиту на продукцію, *несприятливість підприємств для нововведень*. Автором курсивом виділені ті, які є керованими, тобто залежать від підприємства-інноватора.

Таким чином, необхідно зазначити, що формування інноваційно-сприятливого середовища відбувається як на рівні держави, так і на рівні окремого підприємства чи установи, які створюють і впроваджують інновації. Як свідчать результати проведеного вище аналізу, в Україні відзначається несприятливість умов для інноваційної діяльності на макрорівні та рівні окремого підприємства-інноватора. З цих причин перехід економіки України на інноваційний розвиток неможливий без внесення істотних коректив у механізми формування на макро- і мікрорівнях середовища сприятливого для інноваційної діяльності.

4. Аналіз наявних напрацювань щодо методологічного і теоретико-методичного формування інноваційно-сприятливого середовища. Уточнення поняття інноваційно-сприятливого середовища та визначення його основних елементів. Узагальнення результатів викладеного аналізу, системний аналіз літературних джерел і практики стимулювання і регулювання інноваційної діяльності на різних рівнях (держави, регіону, окремого підприємства чи установи [2-5; 8; 9; 12-16; 19; 21-25; 27]) дозволило автору визначити сутність і зміст поняття «інноваційно-сприятливе середовище», а також основні проблеми його формування.

Інноваційно-сприятливим середовищем необхідно вважати сукупність взаємно узгоджених умов зовнішнього макро- і мікросередовищ, які окреслені діями механізмів ринкового, державного (регіонального та галузевого) регулювання та стимулювання створення та впровадження інновацій, а також інструментів і методів, які сприяють розвитку і максимальній реалізації творчого креативного потенціалу окремих особистостей, організацій і держави у цілому і орієнтують їх на постійний пошук та використання нових можливостей забезпечення ефективності виробництва й споживання, економічного зростання, підвищення якості життя. Методи макрорівня формування інноваційно-сприятливого середовища подано в табл. 4.

Окремо необхідно розглядати такий важливий елемент забезпечення успіху інноваційної діяльності, як інноваційна культура, який на макрорівні розглядається як механізм соціокультурного регулювання інноваційної поведінки людини, а на рівні підприємства – як система інноваційних традицій, переконань, особливостей взаємовідносин персоналу, що сприяють нововведенням, орієнтують його на розвиток на основі інновацій.

Таблиця 4 – Методи державного регулювання і стимулювання інноваційної діяльності, (адаптовано за [8])

Правові	Організаційно-економічні	Планування	Політичні	Соціальні
Правове регламентування. Адміністрування. Захист прав та інтересів інноваторів. Система стандартів	Оподаткування. Фіскальна політика. Пільги. Фінансування. Амортизаційна політика. Розвиток інноваційної інфраструктури. Заохочення інноваційної діяльності	Визначення державних пріоритетів. Формування держзамовлень. Планування розвитку території. Реструктуризація економіки	Політичні права та гарантії. Політичні програми розвитку	Демократичні інститути. Суспільні рухи. Пропагандистські (морально-етичні) методи

Інноваційна культура суспільства певним чином співвідноситься з методами соціального, політичного, організаційно-економічного регулювання інноваційної діяльності. На рівні підприємства чи організації вона може розглядатися як елемент їх корпоративної культури. Дворівнева структура інноваційної культури подана автором у табл. 5.

Таблиця 5 – Рівні та складові інноваційної культури, (побудовано автором на основі [28; 30])

Державний рівень			Рівень підприємства		
Інноваційна	Селективна	Трансляційна	Мотиваційна	Організаційна	Інтелектуально-креативна

Коло методів та інструментів формування інноваційно-сприятливого середовища на рівні підприємства доцільно окреслити виходячи з таких міркувань.

Автором доведено [29], що обов'язковою умовою успіху інноваційної діяльності підприємства є наявність певного рівня потенціалу інноваційного розвитку (ПІР), включаючи його складові: ринковий потенціал, інноваційний потенціал, виробничо-збутовий потенціал. З іншого боку, інноваційна діяльність є неможливою без певного рівня інтелектуального капіталу (ІК) підприємства і його складових: людського, організаційного, інтерфейсного капіталів [10]. При цьому ІК необхідно розглядати як складову ПІР.

З урахуванням цього у першому наближенні методи й інструменти управління формуванням і розвитком ПІР та ІК можна розглядати як такі, що дозволяють сформувати інноваційно-сприятливе середовище підприємства. При цьому визначення методів та інструментів, а також об'єктів управління, доцільно уточнити з урахуванням результатів виконаного в п. 3 аналізу основних проблем, що стримують інноваційну діяльність (які проявляються на рівні підприємства чи установи).

Визначені таким чином об'єкти і методи управління подано в табл. 6. Зазначені методи взаємодіють з інноваційною культурою підприємства, яка, з одного боку, є складовою його організаційної культури, а з іншого – її формування і розвиток відбувається під впливом інструментів, зазначених у табл. 6.

Таблиця 6 – Методи регулювання та стимулювання інноваційної діяльності на рівні підприємства, (авторська розробка)

Фінансування	Маркетинг	Організація та управління	Персонал	Мотивування створення і впровадження інновацій
Венчурне фінансування. Кредитування. Робота з інвесторами. Участь у вітчизняних і міжнародних програмах, що фінансують інноваційну діяльність	Стратегічний маркетинг (вибір місця, аналіз ринкових позицій, вибір напрямків розвитку, формування системи взаємовигідних зв'язків з економічними контрагентами і т. п.). Оперативний маркетинг (проведення ринкових досліджень, формування комплексу маркетингу тощо)	Вибір організаційної структури інноваційного проекту. Формування команди інноваційного проекту. Вибір управлінських форм та форм спільної діяльності. Вибір графіка роботи. Управління конфліктами. Формування організаційної культури. Управління ризиками	Підбір. Навчання. Перепідготовка. Підвищення кваліфікації. Стажування, у тому числі за кордоном. Обмін досвідом	Формування системи мотивації творчої праці. Стимулювання розвитку творчих здібностей. Стимулювання навчання і самонавчання. Мотивація роботи в команді інноваційного проекту. Інформаційне забезпечення (фахова і наукова література, періодика, доступ до комп'ютерних БД через Інтернет). Мотивування впровадження інновацій

Методи державного стимулювання і регулювання інноваційної діяльності (табл. 4), інноваційна культура суспільства (табл. 5), як і ринкові механізми (циклічності економічного розвитку, рівноваги попиту і пропозиції, ринкового ціноутворення, конкуренції тощо), формують і окреслюють сприятливе поле інноваційної діяльності. На рівні підприємства їх дія аналізується і враховується як вплив зовнішніх факторів.

Розроблена з урахуванням викладеного схема взаємодії окремих елементів у процесі формування інноваційно-сприятливого середовища подана на рис. 1. Вона дає загальне уявлення про методи формування організаційно-сприятливого середовища, а також його складові елементи.

Автором виконано системний аналіз методів формування інноваційно-сприятливого середовища, які існують в Україні і зарубіжних країнах, що стали на шлях інноваційного розвитку [30]. Його результати показують, що в нашій країні, за

винятком методів державного регулювання і стимулювання, мало застосовуються інструменти і методи, які добре зарекомендували себе в зарубіжній практиці. Особливо це стосується рівня окремого підприємства. Інноваційна культура як на рівні суспільства в цілому, так на рівні підприємства чи установи перебуває у зародковому стані.

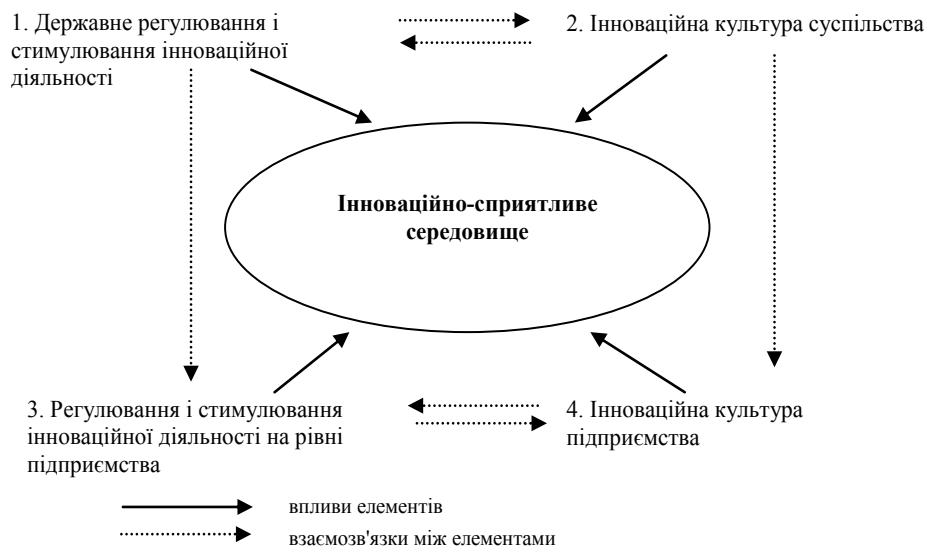

Рисунок 1 – Схема формування інноваційно-сприятливого середовища, (авторська розробка)

Це актуалізує дослідження щодо розроблення і наукового обґрунтування механізмів формування і розвитку інноваційної культури.

Таким чином, серед пріоритетних напрямків удосконалення методів формування інноваційно-сприятливого середовища необхідно визначити:

- забезпечення дієвості методів державного регулювання і стимулювання інноваційної діяльності;
- формування інноваційної культури суспільства;
- формування інноваційної культури підприємства;
- удосконалення методів регулювання і стимулювання інноваційної діяльності на рівні підприємства.

Особливу увагу необхідно приділяти рівню підприємства як основного складового елемента економіки. Визначення конкретних заходів слід здійснювати використовуючи табл. 5-6. При цьому серед першочергових із них потрібно визначити заходи із формування і розвитку інноваційної культури підприємства.

Висновки. Узагальнюючи викладене, необхідно зробити такі висновки:

1. Виконано порівняльний аналіз інноваційної активності України і країн ЄС та світу. Його результати показали системне відставання України за переважною більшістю показників, за винятком людського капіталу, рівнем знань, технологій та

винаходів, а також системи освіти. В Україні склалася парадоксальна ситуація, високі позиції за показником здатності до інновацій, проте лише 71-ше місце – за індексом глобальної конкурентоспроможності. Це свідчить про те, що існуючі потенційні можливості активізації переходу на інноваційний шлях розвитку не використовуються.

2. Показано, що в Україні середовище інноваційної діяльності, окреслене методами державного регулювання і стимулювання, є несприятливим. Стан більшості підприємств також не сприяє створенню і впровадженню ними інновацій. Спираючись на результати аналізу, автором зроблено висновок про необхідність внесення істотних коректив у механізми формування на макро- і мікрорівнях інноваційно-сприятливого середовища. Визначено напрямки внесення таких змін, зокрема, показано, що стан інноваційної культури як на рівні суспільства в цілому, так і на рівні окремих підприємств перебуває в зародковому стані, що потребує її формування фактично «з нуля».

3. Запропоноване авторське визначення поняття «інноваційно-сприятливе середовище», визначені основні елементи середовища та окреслено коло методів його формування і розвитку: методи державного регулювання і стимулювання інноваційної діяльності, створення і впровадження інновацій; розвиток інноваційної культури суспільства й окремих підприємств та установ; методи регулювання і стимулювання інноваційної діяльності на рівні підприємства. Розроблена схема взаємодії зазначених методів у процесі формування інноваційно-сприятливого середовища.

Отримані результати дозволяють безпосередньо перейти до розроблення і наукового обґрунтування системи заходів щодо вдосконалення методів та інструментів формування інноваційно-сприятливого середовища. На це й повинні бути зорієнтовані **напрямки подальших досліджень.**

1. Австралійський вимір українських вишів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/EDUCATION/avstraliyskiy_vimir_ukrayinskih_vishiv2.html.

2. Васильєва Т.А. Розвиток ринку інновацій в Україні / Т.А. Васильєва // Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. С.М. Ілляшенка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – С. 55-89.

3. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2006. – 272 с.

4. Данилишин Б. Научно-инновационное обеспечение устойчивого экономического развития Украины / Б. Данилишин, В. Чижова // Экономика Украины. – 2004. – № 3. – С. 4-11.

5. Захарченко В.И. Инновационное развитие в Украине: наука, технология, практика : монографія / В.И. Захарченко, Н.Н. Меркулов, Л.В. Ширяева. – Одесса : Печатный дом, Фаворит. – 2011. – 598 с.

6. Ілляшенко С.Н. Согласование мотивов всех участников инновационного процесса / С.Н. Ілляшенко // Справочник економіста. – 2004. – № 1. – С. 31-38.

7. Ілляшенко Н.С. Організаційно-економічні засади інноваційного маркетингу промислових підприємств : монографія / Н.С. Ілляшенко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2011. – 192 с.

8. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент : підручник / С.М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2010. – 334 с.

9. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств : монографія / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми : Університетська книга, 2010. – 281 с.

10. Ілляшенко С.М. Сутність, структура і методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства / С.М. Ілляшенко // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 16-26.

11. Ілляшенко С.М. Формування ринку екологічних інновацій: економічні основи управління: монографія / С.М. Ілляшенко, О.В. Прокопенко / за ред. д.е.н., проф. С.М.Ілляшенка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2002. – 250 с.
12. Інновації і маркетинг – рушійні сили економічного розвитку : монографія / за ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2012. – 536 с.
13. Маркетинг. Менеджмент. Інновації : монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «ТД «Папірус», 2010. – 624 с.
14. Меркулов М.М. Науково-технологічний розвиток і управління інноваціями / М.М. Меркулов. – Одеса : Фенікс, 2008. – 344.
15. Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком : монографія / за заг. ред. О.А. Біловодської. – Суми : Університетська книга, 2010. – 432 с.
16. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ю.С. Шипуліної. – Суми : ТОВ «ДД «Папірус», 2012. – 458 с.
17. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2011. – 282 с.
18. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2012. – 305 с.
19. Новиков Д.А. Модели и методы организационного управления инновационным развитием фирмы / Д.А. Новиков, А.А. Иващенко. – М. : КомКнига, 2006. – 332 с.
20. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
21. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком / за ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «ТД «Папірус», 2011. – 644 с.
22. Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу : монография : в 4 т. / А.И. Амоша, И.П. Булеев, В.И. Дубницкий и др. ; под. общ. ред. В.И. Дубницкого, И.П. Булеева ; НАН Украины. Ин-т экономики промышленности ; Донецкий экономико-гуманитарный институт ; Академия экономических наук Украины. – Донецк : Юго-Восток, 2011. Т. 1. – 572 с.
23. Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу : монография : в 4 т. / И.П. Булеев, В.И. Дубницкий, Е.М. Азарян и др. ; под. общ. ред. В.И. Дубницкого, И.П. Булеева ; НАН Украины. Ин-т экономики промышленности ; Донецкий экономико-гуманитарный институт ; Академия экономических наук Украины. – Донецк : Юго-Восток, 2011. – Т. 2. – 532 с.
24. Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу : монография : в 4 т. / В.И. Дубницкий, М.П. Войнаренко, З.В. Гересимчук и др. ; под. общ. ред. В.И. Дубницкого, И.П. Булеева; НАН Украины. Ин-т экономики промышленности ; Донецкий экономико-гуманитарный институт ; Академия экономических наук Украины. – Донецк : Юго-Восток, 2011. – Т. 3. – 400 с.
25. Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу : монография : в 4 т. / И.П. Булеев, В.И. Дубницкий, М.П. Войнаренко и др. ; под. общ. ред. В.И. Дубницкого, И.П. Булеева; НАН Украины. Ин-т экономики промышленности; Донецкий экономико-гуманитарный институт; Академия экономических наук Украины. – Донецк : Юго-Восток, 2011. – Т. 4. – 373 с.
26. Українська система вищої освіти отримала 25-ту позицію у світовому рейтингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/news/29487/>.
27. Черваньов Д.М. Менеджмент інноваційного розвитку підприємств України / Д.М. Черваньов, Л.І. Рейкова. – К. : Знання, 1999. – 514 с.
28. Шипуліна Ю.С. Інноваційна культура організації: сутність, структура, підходи до оцінки / Ю.С. Шипуліна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2010. – № 2. – С. 132-138.
29. Шипуліна Ю.С. Потенціал інноваційного розвитку підприємства / Ю.С. Шипуліна // Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку : монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – С. 304-453.

30. Шипуліна Ю.С. Сучасні підходи до інтенсифікації інноваційного розвитку промислових підприємств: теоретичний огляд / Ю.С. Шипуліна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 3. – С. 128-140.

31. Highest proportions of innovative enterprises in Germany, Luxembourg and Belgium [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/9-11012013-AP/EN/9-11012013-AP-EN.PDF.

32. Launch of the 2013 Human Development Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2013/>.

33. Science, technology and innovation. Maintables / Eurostat / European commission. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/science_technology_innovation/data/main_tables.

34. The Global Competitiveness Report 2012-2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2012-2013/#>.

35. The Global Innovation Index 2013. The Local Dynamics of Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2013>.

36. Webometrics-2013: українські університети продовжують зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/news/34219/?fb_action_ids=463537267035524&fb_action_types=og.likes&fb_source=aggregation&fb_aggregation_id=288381481237582.

37. World competitiveness online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imd.org/>.

Ю.С. Шипуліна, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу і УИД, заступник декана факультета економіки і менеджмента по інформаційним і медіатехнологіям Сумського державного університета

Организационно-экономические предпосылки формирования инновационно-благоприятной среды на предприятии

В статье изложены результаты сравнительного анализа инновационной активности Украины и стран мира, определены позиции Украины по показателям способности к созданию и внедрению инноваций, а также их результативности. Выполнен анализ фактического состояния и проблем обеспечения эффективности методов регулирования и стимулирования инновационной деятельности на уровне государства и отдельного предприятия. Предложено авторское определение понятия инновационно-благоприятной среды, определены его элементы, очерчено круг методов его формирования, разработана схема их согласованного взаимодействия.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационная активность Украины, инновационно-благоприятная среда, государственное регулирование и стимулирование, инновационная культура, стимулирование инновационной деятельности предприятия.

Yu.S. Shypulina, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Marketing and MIA, Deputy Dean in Information and Media Technologies of the Faculty of Economics and Management of Sumy State University

Organizational and economic backgrounds for the formation of innovation-enabling environment at the enterprise

The aim of the article. Under the conditions of constant changes in the external environment which are constantly accelerating, an innovative way of development of both separate organizations (companies and organizations) and national economies is most effective. Hence, there is a need in developing of effective mechanism for formation of innovation-enabling environment at the enterprise. This problem is vital for industry, since industry influences the pace and direction of development in almost all spheres of social production and human activity in general. The goal of this article is the systematic analysis of organizational economic backgrounds, and scientific study of approaches to advancement of theoretical and methodological principles of formation of innovation-enabling environment in industry.

The results of the analysis. A comparative analysis of the innovation activity of Ukraine, the EU and other countries of the world was produced. The results showed systematic lag of Ukraine by the majority of items, with the exception of human capital, knowledge, technology and inventions, as well as the education system. A paradoxical situation composed in Ukraine – a high position in terms of the ability to innovate, but only 71st position in the Global Competitiveness Index. This testifies that the existing potential for innovative development path is not used.

It is appointed that in Ukraine the environment of innovation is outlined by methods of state regulation and incentives is unfavorable. Conditions of most enterprises do not contribute to the creation and implementation of their innovations.

The author proposed the definition of «innovation-enabling environment», stated the basic elements of this environment and identified the methods of its formation and development. Among them are methods of state regulation and stimulation of innovations, creation and introduction of innovations, the development of innovative culture society and separate businesses and institutions, methods of control and fostering innovation at the enterprise level. The scheme of interaction of these methods in the process of innovation-enabling environment was developed.

Conclusions and directions of further researches. Based on the analysis' results the conclusion was made about the need of significant adjustments to the mechanisms of the macro and micro levels of innovation-enabling environment. The directions of these amendments were defined. Innovation culture condition requires its formation actually from scratch both at the level of society on the whole and at the level of separate enterprises.

These results provide direct transition to the development and scientific study of complex activities to improve methods and tools forming innovation-enabling environment.

Keywords: innovation, innovation activity of Ukraine, innovation-enabling environment, government regulations and incentives, innovation culture, fostering innovation activity at the enterprise.

1. *Avstraliyskiy vimir ukrainskykh vyshiv [Australian dimension of Ukrainian universities]*. Retrieved from http://gazeta.zn.ua/EDUCATION/avstraliyskiy_vimir_ukrayinskih_vishiv2.html [in Ukrainian].

2. Vasyliieva, T.A. (2008). Rozvytok rynku innovatsii v Ukraini [The development of the innovation in Ukraine]. *Marketynh innovatsii i innovatsii v marketynhu – Marketing of innovations and innovations in marketing*. S.M. Illiashenko (Ed.). (pp. 55-89). Sumy: VTD «Universytetska knyha» [in Ukrainian].

3. Heiets, V.M., & Semynozhenko, V.P. (2006). *Innovatsiini perspektyvy Ukrainy [The innovative perspectives of Ukraine]*. Kharkiv: Konstanta [in Ukrainian].

4. Danilishyn, B., & Chyzhova, V. (2004). Nauchno-innovatsionnoe obespechenie ustoichivoho ekonomicheskoho rozvitiia Ukrainy [Research and innovative ensuring of sustainable economic development of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy - Economy of Ukraine*, 3, 4-11 [in Russian].

5. Zakharchenko, V.I., Merkulov, N.N., & Shyriaeva, L.V. (2011). *Innovatsionnoe razvitie v Ukraine: nauka, tekhnolohiia, praktika [Innovative development in Ukraine: science, technology, practice]*. Odessa: Pechatnyi dom, Favorit [in Russian].

6. Iliashenko, S.N. (2004). Sohlasovanie motivov vsekh uchastnikov innovatsionnoho protsessa [Matching motives of participants in the innovative processes]. *Spravochnik ekonomista – Handbook of Economist*, 1, 31-38 [in Russian].

7. Illiashenko, N.S. (2011). *Orhanizatsiino-ekonomichni zasady innovatsiinoho marketynhu promyslovykh pidpryemstv [Organizational and economic principles of industrial innovation marketing of an enterprise]*. Sumy: Vyd-vo SumSU [in Ukrainian].

8. Illiashenko, S.M. (2010). *Innovatsiinyi menedzhment [Innovative management]*. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].

9. Illiashenko, S.M., & Bilovodska, O.A. (2010). *Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom promyslovykh pidpryemstv [The management of innovative development of the industrial enterprises]*. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].

10. Illiashenko, S.M. (2008). Sutnist, struktura i metodychni osnovy otsinky intelektualnogo kapitalu pidpriemstva [Essence, structure and methodological foundations of evaluation of companies' intellectual capital]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 11, 16-26 [in Ukrainian].
11. Illiashenko, S.M., & Prokopenko, O.V. (2002). *Formuvannia rynku ekolohichnykh innovatsii: ekonomichni osnovy upravlinnia* [Formation of ecological innovation's market: economic base of management]. S.M. Illiashenko (Ed.). Sumy: VTD «Universytetska knyha» [in Ukrainian].
12. Illiashenko, S.M. (Ed.). (2012). *Innovatsii i marketynh – rushiini syly ekonomichnoho rozvytku* [Innovation and marketing as the driving force of economic development]. Sumy: TOV «Drukarskyi dim «Papyrus» [in Ukrainian].
13. Illiashenko, S.M. (Ed.). (2010). *Marketynh. Menedzhment. Innovatsii* [Marketing. Management. Innovation]. Sumy: TOV «TD «Papyrus» [in Ukrainian].
14. Merkulov, M.M. (2008). *Naukovo-tehnolohichni rozvytok i upravlinnia innovatsiiamy* [Scientific and technological development and management of innovations]. Odesa: Feniks [in Ukrainian].
15. Bilovodska, O.A. (Ed.). (2010). *Mekhanizm stratehichnoho upravlinnia innovatsiinym rozvytkom* [The mechanism of strategic management of innovative development]. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].
16. Shypulina, Yu.S. (Ed.). (2012). *Mekhanizm upravlinnia potentsialom innovatsiinoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv* [Mechanism of management of industrial enterprises' innovative potential]. Sumy: TOV «DD «Papyrus» [in Ukrainian].
17. Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini: statystychnyi zbirnyk [Research and innovative activity in Ukraine: statistical yearbook]. (2011). *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – State Statistics Service of Ukraine*. Kyiv: DP «Informatsiino-vydavnychiy tsentr Derzhstatu Ukrainy» [in Ukrainian].
18. Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini: statystychnyi zbirnyk [Research and innovative activity in Ukraine: statistical yearbook]. (2012). *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – State Statistics Service of Ukraine*. Kyiv: DP «Informatsiino-vydavnychiy tsentr Derzhstatu Ukrainy» [in Ukrainian].
19. Novikov, D.A., & Ivashchenko, A.A. (2006). *Modeli i metody orhanizatsionnoho upravleniia innovatsionnym rozvitiem firmy* [Models and methods of organizational management of innovative development of the company]. Moscow: KomKnyha [in Ukrainian].
20. *Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy* [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
21. Illiashenko, S.M. (Ed.). (2011). *Problemy i perspektyvy rynkovo-orientovanoho upravlinnia innovatsiinym rozvytkom* [Problems and prospects of market-oriented management of innovative development]. Sumy: TOV «TD «Papyrus» [in Ukrainian].
22. Amosha, A.I., Buleev, I.P., Dubnitskii, V.I et al. (2011). *Ukraina i ee rehiony na puti k innovatsionnomu obshchestvu* [Ukraine and its regions on the way to an innovative society]. (Vol. 1). V.I. Dubnitski, & I.P. Buleeva (Eds.). Donetsk: Yuho-Vostok [in Russian].
23. Amosha, A.I., Buleev, I.P., Dubnitskii, V.I et al. (2011). *Ukraina i ee rehiony na puti k innovatsionnomu obshchestvu* [Ukraine and its regions on the way to an innovative society]. (Vol. 2). V.I. Dubnitski, & I.P. Buleeva (Eds.). Donetsk: Yuho-Vostok [in Russian].
24. Amosha, A.I., Buleev, I.P., Dubnitskii, V.I et al. (2011). *Ukraina i ee rehiony na puti k innovatsionnomu obshchestvu* [Ukraine and its regions on the way to an innovative society]. (Vol. 3). V.I. Dubnitski, & I.P. Buleeva (Eds.). Donetsk: Yuho-Vostok [in Russian].
25. Amosha, A.I., Buleev, I.P., Dubnitskii, V.I et al. (2011). *Ukraina i ee rehiony na puti k innovatsionnomu obshchestvu* [Ukraine and its regions on the way to an innovative society]. (Vol. 4). V.I. Dubnitski, & I.P. Buleeva (Eds.). Donetsk: Yuho-Vostok [in Russian].
26. *Ukrainska sistema vyshchoi osvity otrymala 25-tu pozytsiiu u svitovomu reitynhu* [Ukrainian higher education system got 25th position in the world ranking]. Retrieved from <http://osvita.ua/vnz/news/29487/> [in Ukrainian].
27. Chervanov, D.M., & Reikova, L.I (1999). *Menedzhment innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv*

Розділ 3 Інноваційний менеджмент

Ukrainy [Management of innovative development of enterprises in Ukraine]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

28. Shypulina, Yu.S. (2010). Innovatsiina kultura orhanizatsii: sutnist, struktura, pidkhody do otsinky [Innovative organization's culture: nature, structure, approaches to assessment]. *Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and Management of Innovations*, 2, 132-138 [in Ukrainian].

29. Shypulina, Yu.S. (2006). Potensial innovatsinoho rozvytku pidpriemstva [The potential of enterprises' innovative development]. *Marketynh i menedzhment innovatsiinoho rozvytku – Marketing and Management of Innovative Development*. S.M. Illiashenko (Ed). (pp. 304-453). Sumy: VTD «Universytetska knyha» [in Ukrainian].

30. Shypulina, Yu.S. (2012). Suchasni pidkhody do intensyfikatsii innovatsiinoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv: teoretychnyi ohliad [Current approaches to intensification of industrial enterprises innovative development: theoretical overview]. *Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and Management of Innovations*, 3, 128-140 [in Ukrainian].

31. Highest proportions of innovative enterprises in Germany, Luxembourg and Belgium. (n.d.). Retrieved from http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/9-11012013-AP/EN/9-11012013-AP-EN.PDF [in English].

32. Launch of the 2013 Human Development Report. (n.d.). Retrieved from <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2013/> [in English].

33. Science, technology and innovation. Maintables / Eurostat / European commission. (n.d.). Retrieved from http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/science_technology_innovation/data/main_tables [in English].

34. The Global Competitiveness Report 2012-2013. (n.d.). Retrieved from <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2012-2013/#> [in English].

35. The Global Innovation Index 2013. The Local Dynamics of Innovation. (n.d.). Retrieved from <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2013> [in English].

36. Webometrics-2013: ukrainski universytety prodovzhuiut zrostantia. (n.d.). Retrieved from http://osvita.ua/vnz/news/34219/?fb_action_ids=463537267035524&fb_action_types=og.likes&fb_source=aggregation&fb_aggregation_id=288381481237582 37. World competitiveness online. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.imd.org/> [in English].

Отримано 26.08.2013 р.